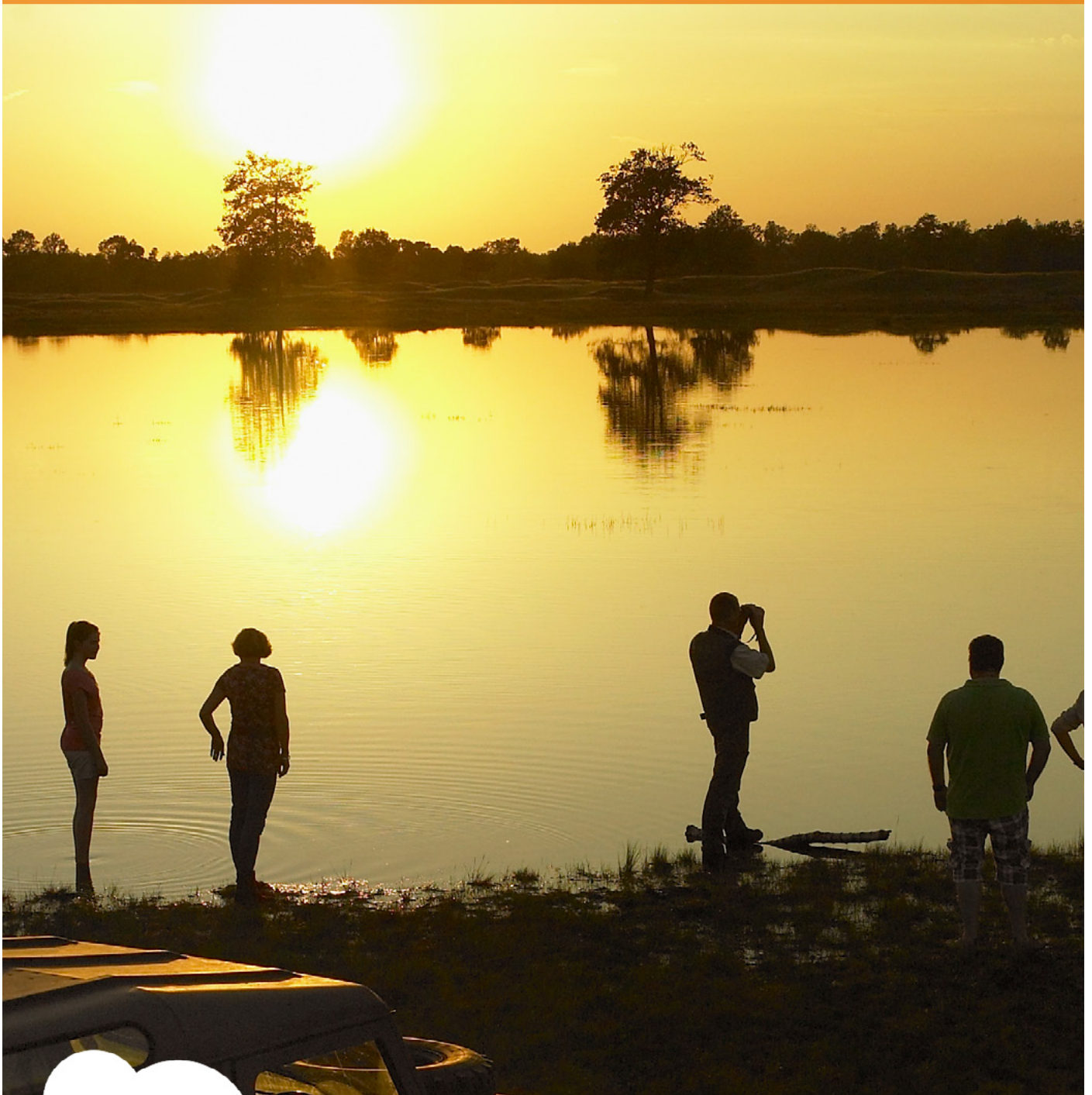

Magische momenten

Nationale Parken educatiestrategie

Nationale
Parken
Bureau

Magische momenten Nationale Parken educatiestrategie

Oprichtgever: Janneke van Montfort, Nationale Parken Bureau

Auteur: Stefanie Boomsma, IVN & Nationale Parken
Keelin O'Connor, Staatsbosbeheer
Ferrant de Haan, Nationale Parken Bureau
Elze Hemke, ministerie LNV
Yuri Matteman, Naturalis
Thea Peters, IVN

Oktober 2020

INHOUD

DE AANTREKKINGSKRACHT VAN DE NATIONALE PARKEN	8
VISIE: WAAR WILLEN WE ZIJN?	12
EN HOE GAAN WE DAT DOEN?	14
VOOR WIE DOEN WIJ HET?	18
WAT ZIJN DE DOELEN EN MAATREGELEN?	20
VAN VISIE NAAR PRAKTIJK – AANPAK IN 9 STAPPEN	22
HOOGST MOGELIJKE KWALITEIT	28

Deze educatiestrategie is opgesteld door het 'expertteam educatie Nationale Parken', onder de paraplu van het programma Nationale Parken en in opdracht van het Nationale Parken Bureau. De strategie bouwt voort op de aanpak en ervaring van de afgelopen decennia, waarin partijen in de Nederlandse nationale parken samenwerkten aan educatie en communicatie. Educatie en educatieve concepten ontwikkelden zich doorlopend, evenals de doelgroepen en de middelen om die doelgroepen te bereiken. Hoewel de strategie een looptijd heeft van tien jaar, wordt het daarom na vijf jaar geëvalueerd en eventueel herijkt.

NB. Voor alle onderdelen/thema's uit de standaard, en dus ook voor het onderdeel educatie, wordt een Leidraad ontwikkeld die gebieden helpt om de standaard te implementeren. Deze educatiestrategie vormt de basis voor het onderdeel educatie in de Leidraad. Doordat verschillende onderdelen van de standaard onderlinge samenhang dan wel overlap vertonen (educatie, communicatie en beleving), kunnen er aanpassingen volgen van definities en begrippen die worden gebruikt in deze educatiestrategie. Deze educatiestrategie zal – indien nodig – hierop worden aangepast.

De aantrekkingskracht van de nationale parken

'In Nederland staan we voor natuur die uitnodigend is. Waar iedereen de natuur op zijn manier kan beleven juist door de diversiteit tussen en binnen gebieden. Waar natuur en mens elkaar versterken in al hun diversiteit. De interactie tussen water en land, en tussen natuur en mens, heeft unieke gebieden opgeleverd. Duinen, bossen, heide, laagveen, getijdenwater, beekdalen en vennen; allemaal op korte afstand van elkaar. Elk gebied heeft zijn unieke karakter en historie, met eigen planten, dieren en landschappen. En een geheel eigen rust en dynamiek. Welkom in onze nationale parken!' (uit Het verhaal van de Nederlandse natuur).

De nationale parken beschikken over alle ingrediënten om hun bezoekers in hoofd, hart en handen te raken met de kracht van het landschap. De parken bieden bij uitstek de kans om bewoners, om de mensen die er werken én om bezoekers bijzondere belevingen te bieden. In de parken kunnen zij de unieke waarden van het landschap ervaren, kennismaken met de mooiste delen van de Nederlandse natuur, en zich bewust worden van de maatschappelijke vraagstukken en transities die effect hebben op ons landschap. Het is ons streven om deze bezoekers bij de hand te nemen en hen te laten ontdekken wat de nationale parken hen te bieden hebben en wat zij op hun beurt de nationale parken te bieden hebben.

Nationale parken die tot de verbeelding spreken

Het is de opdracht van het Nationale Parken Bureau (NPB) om partijen te inspireren, te verbinden en te begeleiden bij het verwezenlijken van nationale parken van (inter)nationale allure voor deze en toekomstige generaties. De ambitie van het NPB is dat Nederland enkele tot de verbeelding sprekende nationale parken heeft, verspreid over het land. Hiervoor is een standaard¹⁾ ontwikkeld. Het streven is dat de nationale parken daaraan in de toekomst zullen voldoen.

Educatie is maatwerk per park vanuit de gemeenschappelijkheid van het stelsel van nationale parken

De standaard bevat een aantal thema's; educatie is een van deze thema's. Je wilt immers de bijzondere (inter)nationale culturele, natuurlijke en maatschappelijke waarden van de parken voor het voetlicht brengen. Hiertoe is de inzet van educatie op het gebied van natuur, cultureel erfgoed, landschap en maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie, de energietransitie, waterbeheer en landbouw onontbeerlijk. In het programma Nationale Parken is daarom besloten om een educatiestrategie op te stellen. 'Magische momenten', zoals deze educatiestrategie voor de nationale parken is genoemd, heeft als doel om een landelijke en gemeenschappelijke uitstraling van hoogwaardig educatie in het gehele nationale parken stelsel in Nederland te behalen. Net zoals de nationale parken tot de verbeelding spreken, spreekt de educatie in al zijn facetten ook tot de verbeelding. De parken ontwikkelen zich gezamenlijk op educatief gebied en dragen gezamenlijk bij aan het behalen van de ambitie verwoord in deze strategie. De strategie biedt hiertoe kaders voor alle stakeholders betrokken bij educatie in de nationale parken. Het beschrijft de visie, de ambitie en de daaraan gekoppelde educatiedoelen en richtlijnen voor de nationale parken. De strategie besteedt aandacht aan de randvoorwaarden die nodig zijn voor hoogwaardig educatie waarmee de gestelde doelen worden bereikt. Het verhaal van de Nederlandse natuur in het algemeen én het specifieke verhaal van het nationaal park in het bijzonder: samen vormen zij de kapstok waaraan de educatieve activiteiten in de nationale parken worden opgehangen. Elk gebied kent een eigen karakteristieke invulling en diversiteit, eigen speerpunten en eigen prioriteiten. Het uiteindelijke aanbod van educatieactiviteiten is zodoende maatwerk per park; in dit aanbod komt de samenhang tussen de nationale parken duidelijk naar voren.

Wegwijzer educatiestrategie per nationaal park

De strategie is opgebouwd uit 2-delen. Deel 1 beschrijft de visie, ambitie en daaraan gekoppelde doelen en richtlijnen ten aanzien van educatie in het gehele stelsel van nationale parken. Deel 2 gaat over de vertaling van de visie naar een educatiestrategie en plan voor het eigen park, en heeft de vorm gekregen van een 9-stappenplan.

¹⁾ De Standaard voor de Gebiedsaanduiding Nationaal Park (werkwijze mei 2018) –Nationale Parken Bureau

De strategie dient als wegwijzer. Ieder nationaal park ontwikkelt, aan de hand van deze strategie, een educatiestrategie en plan voor het eigen park. Dit in nauwe samenwerking en in co-creatie met betrokken partijen in en om het park. Het advies is om verder te kijken dan alleen de 'groene' partijen. Betrek bijvoorbeeld ook andere regionale partijen zoals drinkwaterwinningbedrijven, woningbouwcoöperaties, recreatieondernemers en boeren voor natuurinclusieve landbouw. Dit is een oproep om vanuit je eigen park, met direct betrokkenen – de streekhouders – een educatiestrategie met ambitie voor de komende jaren op te stellen.

Kwaliteitscriteria en landelijk platform

In deze strategie is er een aanzet gemaakt tot een aantal kwaliteitscriteria voor educatie in de parken. Er wordt tevens aanbevolen om een landelijk platform op te richten, met vertegenwoordiging vanuit alle parken. Een platform met als taak het borgen van een landelijke en gemeenschappelijke uitstraling van de educatie in alle nationale parken, het toezien op de kwaliteit van de educatie en het monitoren en evalueren van de educatieve programma's. Er wordt een apart advies geschreven voor het Nationale Parken Bureau voor het opzetten en beheeren van dit platform.

Moment van verwondering

Een ongeïnteresseerde twaalfjarige jongen ligt languit onder een wilgenboom. Hij heeft "geen zin" om aan de natuuropdracht mee te doen. Het is een warme, zomerse dag met een strakblauwe lucht. Ineens roept de jongen: "Hé, het gaat regenen!" Er was een druppel op zijn gezicht gevallen. Enig speurwerk in de wilgenboom bracht me bij een felgroene cicade die op een tak zat. Samen met de jongen keek ik hoe de cicade een propje wit schuim uitblies. 'Wauw', zeiden we allebei tegelijk. Het moment van verwondering, verbazing en opwinding bij de jongen, die zijn enorme bruine ogen steeds verder opensperde, was voelbaar. Ik durf te stellen dat hij dit magische moment lange tijd met zich heeft meege dragen.

*Ervaring van
een vrijwilliger
van Nationaal Park
Utrechtse Heuvelrug*

Visie: waar willen we zijn?

Alle bezoekers aan een nationaal park maken een bijzondere natuurbeleving mee, een ervaring die uniek is voor het betreffende park en leidt tot een gevoel van verbondenheid met de bijzondere waarden van de natuur en cultuur van het park. Deze visie uit zich in drie ambities voor de komende tien jaar:

Ambitie:

- De liefde voor de natuur wordt van jongs af aan aangewakkerd. Daarom willen we dat ieder kind voor zijn of haar twaalfde jaar de weg weet te vinden op het gebied van natuur en, in het verlengde hiervan, kennismaakt met de unieke waarden van een nationaal park – ongeacht iemands achtergrond, opleidingsniveau of sociaaleconomische status.
- Educatie zorgt ervoor dat alle bezoekers van het nationaal park een bijzondere ervaring kunnen meemaken op het gebied van natuur, erfgoed, cultuur en landschap die ze niet elders kunnen meemaken. Ze kunnen de unieke waarden van het nationaal park beleven en erover leren.
- Mensen die wonen of werken in een nationaal park zijn zich bewust van de unieke waarden van de natuur, het landschap en de cultuurhistorie van het nationaal park en onderschrijven het belang van het beschermen en behouden van deze waarden voor huidige en toekomstige generaties.

... en waarom?

Waarom is dit belangrijk? Waar je van houdt, daar wil je voor zorgen. Wanneer mensen vaak in aanraking komen met natuur en ontdekken dat ze er zelf deel van uitmaken, dan is de verwachting dat ze met zorg en respect met natuur zullen omgaan. Hiertoe bieden de nationale parken de ultieme beleving aan bezoekers. Zij ervaren de bijzondere natuurlijke, culturele en maatschappelijke waarden van de nationale parken en worden vervolgens gestimuleerd om meer te beleven in en te leren van de natuur.

En hoe gaan we dat doen?

Er zijn zes richtlijnen bepaald voor educatie in de nationale parken. Dat zijn: het bieden van de mogelijkheid om magische momenten op te doen; de opzet van de educatieve activiteiten wordt mede vormgegeven door het principe hoofd, hart en handen; de identiteit van het park dient als kompas voor de inhoud van de educatie; actuele maatschappelijke thema's worden aan de orde gesteld en er wordt ingezet op een meer eigentijdse aanpak, met ruimte voor participatie en eigen initiatief van de doelgroep. Tenslotte, en deze is heel wezenlijk voor het slagen van de educatiestrategie, er is een complementaire samenhang in het educatieve aanbod van lokale, regionale en nationale partijen die werkzaam zijn in de nationale parken. Het nog op te richten landelijk platform kan ruimte bieden voor de parken om elkaar te inspireren met best practices en het toezien op de kwaliteit van de educatie met betrekking tot deze richtlijnen. Hieronder worden de richtlijnen verder beschreven.

1. Magische momenten

In onze visie begint het bij beleving en verwondering. Educatie in de nationale parken biedt ruimte voor het ervaren van deze magische momenten. Hieronder verstaan we positieve piekervaringen of momenten van verwondering². Dergelijke topbelevingen dragen sterk bij aan het gevoel van natuurverbinding³ en spelen een belangrijke rol bij het ontstaan van een gevoel van verbinding met de natuur. Ze ontstaan meestal tijdens het vrije of ongestructureerde buiten spelen of buiten zijn. De educatieve activiteiten bieden daarom ruimte voor een aantal belangrijke elementen, essentieel voor het opdoen van een bijzondere ervaring. Deze elementen zijn: verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden (de 4 V's).

- Verwonderen

Verwondering kan leiden tot nieuwsgierigheid en 'willen begrijpen'. Dit is bij uitstek het vertrekpunt om vol enthousiasme te leren en te ervaren. Een unieke ervaring blijft een leven lang bij. Verwondering wekken is de start van het leerproces, daarna moet het gevoel vastgehouden en gericht worden. Je wilt immers op de opgewekte en gerichte verwondering voortbouwen. Wanneer iemand gegrepen is, moet hij de kans krijgen zich te verdiepen en verbreden, bij voorkeur door zelf op onderzoek uit te gaan.

- Vrij zijn

Een gevoel van vrij zijn speelt een belangrijke rol bij het beleven van de natuur. Tijd is hierin een belangrijke factor. In de natuur mag en kan je je vervelen, mocht je dat willen. Om dat te kunnen doen, moet je je ook veilig voelen. Dan pas kun je jezelf onderdompelen in de kleuren, geuren en geluiden om je heen. En vind je rust en ontspanning.

- Verrijken

Elk nationaal park is uniek en heeft een eigen verhaal. Een nationaal park bestaat uit bijzondere natuur en bijzonder landschap en erfgoed. Dat gaan bezoekers niet zelf raden, maar daarmee worden ze actief in aanraking gebracht door middel van educatie. De ervaringen van de bezoekers worden verrijkt door toevallige en georganiseerde ontmoetingen. Ontmoetingen met natuur, met erfgoed en met mensen. Een bijzondere verrijking is het ontmoeten van en in gesprek raken met mensen, zoals een boswachter, een inwoner of een vrijwilliger. Gedeeld enthousiasme is dubbel enthousiasme.

- Verbinden

Bij vertrek uit een nationaal park heeft iedere bezoeker iets bijzonders meegemaakt en staat de bezoeker idealiter open voor meer van zulke ervaringen. Daarom staat een bezoek aan een nationaal park niet op zichzelf. Het is verbindend. Iedere bezoeker krijgt de mogelijkheid om een volgende stap te zetten in het verdiepen van het opgedane gevoel van in verbinding zijn met natuur. Zo kunnen jonge mensen bijvoorbeeld daadwerkelijk een passie ontwikkelen/verdiepen die de basis kan vormen voor hun verdere leven.

Door educatieve ervaringen aan te bieden met ruimte voor één of meer van deze elementen maken we het mogelijk dat bezoekers aan de nationale parken unieke ervaringen (magische momenten) kunnen meemaken. En dat ze vervolgens uit eigen motivatie willen leren en betrokken willen blijven, ook als ze het nationaal park weer verlaten.

²⁾ Zie www.researchgate.net/publication/40112017

³⁾ Zie www.researchgate.net/publication/40112017

2. Hoofd, hart en handen

Alle educatieve programma's en activiteiten sluiten daarnaast aan bij het 'principe' hoofd, hart en handen. Dit houdt in dat er aandacht wordt besteed aan de overdracht van kennis (hoofd), aan werkvormen die verwondering en natuurbeleving stimuleren (hart) en aan opdrachten waarbij de opgedane kennis en ervaring worden toegepast in de praktijk (handen).

Het begint, in onze visie, bij beleving en verwondering. Vervolgens krijgen ervaringen meer kwaliteit als je er meer van weet en namen kan geven⁴. Met de educatieve programma's van de nationale parken stimuleren we daarom het opdoen van (basis)kennis over de natuur, over het landschap en over ons culturele erfgoed, door kinderen en andere doelgroepen zelf te laten ontdekken en onderzoeken. We reiken daarbij vaardigheden aan om in de natuur te verblijven en voor de natuur te zorgen.

3. Identiteit als kompas

De nationale parken vertellen samen een bijzonder en coherent verhaal. Op het gebied van natuur, maar ook op cultuurhistorisch en landschappelijk gebied. Elk nationaal park is uniek en heeft een eigen onderscheidend verhaal. Dit betekent dat educatieve activiteiten altijd verbijzonderd worden vanuit de identiteit en het eigen verhaal van het betreffende nationaal park. Er kan uiteraard gebruik worden gemaakt van succesvolle activiteiten van andere nationale parken, maar deze activiteiten moeten ook recht doen aan de identiteit van het betreffende nationaal park.

4. Maatschappelijke opgaven

De educatie in de nationale parken beperkt zich niet tot natuur-, erfgoed en landschapseducatie, maar raakt ook aan maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie, natuurinclusieve landbouw, waterwinning en biodiversiteithetstel.

5. Eigentijdse aanpak

Er wordt nu en in de toekomst meer ingezet op een eigentijdse aanpak, waarbij de deelnemers worden gestimuleerd tot participatie en voor hen de omstandigheden worden gecreëerd voor verwondering en het opdoen van (top)belevingen.

6. Complementaire samenhang

Er is een complementaire samenhang in het educatieve aanbod van lokale, regionale en nationale partijen die werkzaam zijn in de nationale parken. Deze partijen committeren zich om educatie van een hoge kwaliteit aan te bieden en actief samen te werken om de educatieve doelen van deze strategie te realiseren.

⁴ K. Both, HJK, 2015

Voor wie doen wij het?

Elk nationaal park bepaalt zijn eigen doelgroepen, brengt hierin een prioritering aan en heeft een aanbod van educatieve activiteiten die passen bij deze doelgroepen. Voorbeelden zijn kinderen, jongeren, brede publiek, inwoners, ondernemers etc. Er zijn veel mogelijke indelingen van doelgroepen die gebruikt kunnen worden voor de nationale parken. Daarnaast geldt dat alle nationale parken te allen tijde een educatief aanbod hebben voor de doelgroep kinderen tot en met 12 jaar. Dit kan in familie-, school- of clubverband zijn.

Onze benadering is gericht op verschillende doelgroepen binnen het kader van formeel, non-formeel en informeel leren.

Alle scholen

Binnen de doelgroep voor formeel leren vallen scholen voor basis- en voortgezet onderwijs, hogescholen en universiteiten.

Belanghebbenden

Onder belanghebbende, de belangrijkste doelgroep voor non-formeel leren, vallen de vrijwilligers die een educatieve functie hebben als schoolgidsen, excursie begeleiders en jeugdgroepen begeleiders. Tot deze doelgroep behoren ook schoolbesturen, cultuurhistorische verenigingen/musea en bezoekers- en informatiecentra. Tenslotte maken ondernemers, belangenverenigingen, medewerkers van gemeenten en provincies en bestuurders deel uit van deze doelgroep van belanghebbende.

Het grote publiek

De belangrijkste doelgroep voor informeel leren is het grote publiek. Hieronder verstaan we lokale, regionale, nationale en internationale recreanten en toeristen. Daarnaast vallen hieronder in- en omwonenden van het nationaal park.

Natuur is goed voor kinderen

We zetten zo nadrukkelijk in op de doelgroep kinderen, omdat uit onderzoek blijkt dat natuur goed is voor kinderen. In het rapport 'Geef kinderen de natuur (terug)' (uitgave van Natuurmonumenten, 2019) staat een overzicht van recent wetenschappelijk onderzoek naar de bijdrage van natuur aan de gezondheid en het welzijn van kinderen. Hierin worden vier kernwaarden van natuur onderscheiden die essentieel zijn voor positieve effecten van natuur op kinderen: directe ervaring via zintuigen, vrijheid, weerbaarheid en verbondenheid.

- Directe ervaring via zintuigen

Zintuigelijk ervaren van natuur draagt bij aan de ontwikkeling van goede sensorische vermogens van kinderen. Een directer effect van zintuigelijke ervaringen opdoen in de natuur is verbetering van de concentratie, plezierige gevoelens en een lager stressniveau (Van den Berg, Maas, Muller e.a. 2015).

- Vrijheid

Buiten in de natuur hebben kinderen volop bewegingsvrijheid. Ze kunnen er rennen, springen, klimmen, graven en nog veel meer. Allemaal bewegingen waardoor hun motorische ontwikkeling wordt gestimuleerd. Daarnaast biedt de natuur de ruimte om te dromen en fantaseren. Dergelijke ervaringen dragen bij aan de ontwikkeling van de eigen identiteit.

- Weerbaarheid

In de natuur komen kinderen allerlei fysieke uitdagingen tegen die ze kunnen overwinnen, zoals moeilijk te beklimmen bomen, enge beestjes etc. Dit versterkt hun psychische en lichamelijke weerbaarheid. Uit onderzoek blijkt ook dat de natuur een ideale omgeving voor een kind is om de confrontatie met de eigen angsten aan te gaan en deze de baas te worden (Van den Berg, Ter Heijne, 2005).

- Verbondenheid

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig en verwonderen zich over de wereld om hen heen. In de natuur vinden ze volop dingen om zich over te verwonderen. Als kinderen de natuur leren kennen en de magische momenten van onverwachte natuurverschijnselen leren beleven, dan is het aannemelijk dat de basis wordt gelegd voor een langdurige verbinding met natuur.

Zaadjes planten voor de toekomst

Het is daarom onze nadrukkelijke streven dat kinderen in Nederland vóór hun twaalfde jaar kennismaken met de bijzondere natuur van minstens één nationaal park, waarin de kansen en mogelijkheden aanwezig zijn voor het opdoen van een onvergetelijke natuurervaring. Niet alleen omdat het goed en fijn is voor de kinderen zelf, maar ook omdat de kinderen hierdoor de belangrijke rol leren kennen die de nationale parken spelen in het beschermen van de bijzondere natuur in ons land. Op deze manier hopen we zaadjes te planten voor de toekomst.

Wat zijn de doelen en maatregelen?

In onze visie maken bezoekers aan een nationaal park een bijzondere natuurbeleving mee. Een ervaring die uniek is voor het betreffende park en leidt tot een gevoel van verbondenheid met de bijzondere waarden van de natuur, cultuur en het landschap van het park. Deze visie is vertaald naar 3 doelen. Aan de doelen zijn maatregelen gekoppeld. Deze doelen en maatregelen geven richting en leveren een bijdrage aan het realiseren van deze visie op de lange termijn.

... vertaald naar drie doelen

De volgende drie doelen dragen bij aan het realiseren van deze visie op de lange termijn:

1. De educatieve programma's en activiteiten vertalen de identiteit en unieke eigenschappen van het nationaal park naar verhalen en de praktijk, zijn afgestemd op de wensen van de doelgroepen en werken met de vier elementen (verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden).
2. Alle bezoekers en mensen die wonen en/of werken in en om het nationaal park hebben kennis van en respect voor de kernwaarden van het nationaal park en onderschrijven het belang van het beschermen van deze waarden voor huidige en toekomstige generaties.
3. Alle organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van educatie, werken op een constructieve en structurele manier samen met als doel samenhang te brengen in het educatieve aanbod en in de werkwijze. Samenhang vergroot de kwaliteit, versterkt de identiteit en geeft houvast.

Doel 1

De educatieve programma's en activiteiten vertalen de identiteit en unieke eigenschappen van het nationaal park naar verhalen en de praktijk, zijn afgestemd op de wensen van de doelgroepen en werken met de vier elementen (verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden).

Van doelen naar maatregelen**Zie voor uitgebreide beschrijving van de maatregelen stappen 1, 2, 3, 4, 5, 7 en 8 van het 9-Stappenplan**

Aanvullend

- Bestaand aanbod toetsen aan de landelijke kwaliteitscriteria voor educatieve activiteiten in de nationale parken.
- Bepaal de educatieve topbelevingen voor jouw park.

Doel 2

Alle bezoekers en mensen die wonen en/of werken in en om het nationaal park, hebben kennis van en respect voor de kernwaarden van het nationaal park en onderschrijven het beschermen van deze waarden voor huidige en toekomstige generaties.

Zie voor uitgebreide beschrijving van de maatregelen stappen 1 en 5 van het 9-Stappenplan

Aanvullend

- Zorg ervoor dat bezoekers en mensen die wonen/werken in jouw park zich als ambassadeur verbonden voelen met het park.
- Elk nationaal park heeft een eigen identiteit waarvan de kernwaarden en het verhaal van het park deel uitmaken. Dit bepaalt de inhoud van de educatieve activiteiten, excursies en eventuele tentoonstellingen in bezoekers- en informatiecentra. Alle bezoekers en mensen die wonen en/of werken in en om het park worden in de gelegenheid gesteld om deel te nemen aan deze educatieve activiteiten.

Doel 3

Alle organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van educatie, werken op een constructieve en structurele manier samen met als doel samenhang te brengen in het educatieve aanbod en in de werkwijze. Samenhang vergroot de kwaliteit, versterkt de identiteit en geeft houvast.

Zie voor uitgebreide beschrijving van de maatregelen stappen 6, 7 en 8 van het 9-Stappenplan

Aanvullend

- Een landelijk platform voor educatie* wordt opgericht en zal de taak hebben om partijen te laten samenwerken, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van een gezamenlijk kwaliteitssysteem, het opzetten en uitvoeren van grootschalige projecten die alle nationale parken aangaan, het organiseren van gezamenlijke campagnes etc. Zorg voor vertegenwoordiging in dit platform vanuit je eigen park om o.a. de impact van landelijke educatieve programma's en campagnes te versterken.

* Er wordt een apart advies geschreven voor het Nationale Parken Bureau voor het opzetten en beheren van dit platform.

Van visie naar praktijk – aanpak in 9 stappen

Deze educatiestrategie 'Magische momenten' beschrijft de visie, ambitie en doelen voor educatie in alle nationale parken. Daarnaast biedt de strategie richtlijnen aan voor hoe we de visie en ambitie willen realiseren. Elk nationaal park vertaalt deze ambitie, doelen en richtlijnen naar het eigen park. Hoe gaat dat? Dit stappenplan geeft houvast voor het ontwikkelen van een educatiestrategie en - plan per nationaal park. Het stappenplan is een vertaling van de landelijke educatiestrategie naar de praktijk – naar wat we gaan doen - en vertoont daarom overlap met het onderdeel educatie van de Leidraad.⁵

Naast het stappenplan is er aanzet gemaakt tot het opstellen van kwaliteitscriteria voor educatie in de nationale parken. Kwaliteitscriteria geven inzicht in of je de goede dingen doet, of je de dingen goed doet, en op welke punten nog iets te verbeteren valt. Je kunt, samen met de partners in je eigen nationaal park, zelf criteria opstellen, maar je kunt ook gebruik maken van de aanzet tot landelijke kwaliteitscriteria verder op in dit document.

**NB. Voor alle onderdelen/thema's uit de standaard, en dus ook voor het onderdeel educatie, wordt een Leidraad ontwikkeld die gebieden helpt om de standaard te implementeren. Deze educatiestrategie vormt de basis voor het onderdeel educatie in de Leidraad. Doordat verschillende onderdelen van de standaard onderlinge samenhang dan wel overlap vertonen (educatie, communicatie en beleving), kunnen er aanpassingen volgen van definities en begrippen die worden gebruikt in deze educatiestrategie. Deze educatiestrategie zal – indien nodig – hierop worden aangepast.*

Vooraf

- Zorg voor een heldere opdracht van de voorzitter van jouw nationaal park om een educatieplan te ontwikkelen.
- Zorg dat je budget hebt om de opdracht uit te voeren. Bijvoorbeeld om de uren van de projectleider te bekostigen.
- Vorm een toegewijde werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van organisaties die betrokken zijn bij de educatie in het nationaal park en andere streekhouders. Indien mogelijk betrek ook een vertegenwoordiging uit het onderwijs bij de werkgroep.
- Wijs één organisatie aan als trekker van het geheel.
- Vorm een klankbordgroep van gebruikers van het nationaal park, aan wie het plan, met daaraan gekoppelde keuzes, wordt voorgelegd.
- Maak een haalbare planning met elkaar voor het opleveren van het educatieplan.
- Neem goed nota van de volgende kaders:
 - De standaard voor de gebiedsaanduiding nationaal park (werkversie mei 2018) is leidend. Zie hierin punt 8 Educatie.⁶
 - ‘Magische Momenten’ - Nationale Parken strategie vastgesteld door de Regiegroep Nationale parken op 26 juni 2020.
 - De voorwaarden om de strategie te doen slagen (zie stap 9 van dit stappenplan over self-assessment).

STAP 1: Breng de identiteit van het park tot leven

Gebruik als startpunt van je educatiestrategie de merkidentiteit* van je park. De merkidentiteit omvat onder andere de waarden van het park en het verhaal van het gebied. Wanneer deze is ontwikkeld voor je park, is de volgende stap om bezoekers, ondernemers en inwoners dit ‘parkgevoel’ altijd en overal mee te geven, zodat je park uiteindelijk een sterk merk wordt. Zie je identiteit als een kompas voor alles wat je doet in je gebied. Van het ontwikkelen van nieuw educatief aanbod tot communicatie. Van de ruimtelijke ontwikkeling van je park tot het betrekken van de bewoners. Pas de identiteit van het park toe om verbinding én verhaal te maken!⁷

⁵ LEIDRAAD NATIONALE PARKEN Handreiking bij de Standaard voor de Gebiedsaanduiding Nationaal Park

⁶ LEIDRAAD NATIONALE PARKEN Handreiking bij de Standaard voor de Gebiedsaanduiding Nationaal Park

⁷ Het begrip identiteit wordt uitgebreid beschreven in de LEIDRAAD NATIONALE PARKEN, Handreiking bij de Standaard voor de Gebiedsaanduiding Nationaal Park 2020

STAP 2: Vertaal de overkoepelende ambitie en doelen naar de doelen in je eigen park

Bepaal de ambitie van je eigen nationaal park. Waar wil je zijn over 10 jaar? Vertaal deze ambitie in concrete doelen. De overkoepelende ambitie en de doelen van Magische Momenten zijn hiervoor het vertrekpunt.

STAP 3: Bepaal de doelgroepen en doorloop de klantreis

Bepaal de doelgroepen. Elk park bepaalt zijn eigen doelgroepen en bepaalt op welke doelgroepen wordt gefocust. Uitzondering op deze regel is dat alle parken educatieve activiteiten aanbieden voor kinderen in school- en gezinsverband.

Neem in overweging wie de hoofdgebruikers zijn van het park (sporters, omwonenden, recreanten enz.). Verdiep je in de doelgroepen. Wat is de vraag van de gekozen doelgroepen ten aanzien van educatieve activiteiten? Onderzoek de behoefte naar verschillende typen educatieve activiteiten. Stem hiervoor af met de communicatiestrategie voor het nationaal park. Om ervoor te zorgen dat vraag en aanbod goed op de doelgroep zijn afgestemd, loop je de volgende vragen per gekozen doelgroep langs:

- Wat is de behoefte van de doelgroep?
- Wat moet de doelgroep ervaren en beleven?
- Wat moet de doelgroep begrijpen?
- Wat moet de doelgroep kunnen?

Zoek, indien voorhanden, afstemming met de marketingstrategie van het nationaal park⁸ in het kader van de klantreis. De klantreis (of customer journey) is globaal de 'reis' die een klant aflegt wanneer hij een product gaat kopen of, in het geval van educatie, een educatieve excursie of programma gaat boeken. De klantreis begint bij de oriëntatie, maar loopt nog door tot (ver) na ontmoeting. Het is belangrijk om de klantreis in kaart te brengen, want als je weet welke fases jouw doelgroepen doorlopen, wat ze daarbij voelen en waaraan ze op verschillende momenten behoefte hebben, kun je daarop inspelen. Essentieel punt is dat de bezoekers, bewoners en ondernemers de identiteit van het park overal in het nationaal park zien en voelen.

Als de doelgroepen in kaart zijn gebracht en kennis is vergaard over de klantreis van de verschillende doelgroepen, ga dan door naar stap 4 van dit stappenplan om de educatiepiramide voor het nationaal park te vullen.

STAP 4: Inventariseer het bestaand aanbod en toets aan de richtlijnen

Maak een inventarisatie van wat er op dit moment aan educatie wordt gedaan binnen het verzorgingsgebied van het nationaal park, en door welke partners. De inventarisatie gaat verder dan natuur- en milieuactiviteiten. Neem ook cultuurhistorische activiteiten, educatieve programma's van waterschappen, waterwinbedrijven en andere bedrijfssectoren (bijvoorbeeld zeevisserij en bollentelers) mee in de inventarisatie. Bepaal, met de leden van de werkgroep, of dit aanbod aansluit bij de identiteit van het park, of het past binnen de doelstellingen, ambities en richtlijnen van het nationaal park in het algemeen en van deze educatiestrategie in het bijzonder. In het hoofdstuk En hoe gaan we dat doen? staan de richtlijnen beschreven voor educatieve activiteiten, aangeboden onder de vlag van het nationaal park.

Aanvullend hierop bevelen we de volgende vier richtlijnen aan:

- De educatiepiramide (zie plaatje) is evenwichtig gevuld. Dat wil zeggen dat er verschillende typen educatieve activiteiten zijn, afgestemd op de vraag en de behoefte van de doelgroep en op de mate van intensiteit en bijzonderheid: van 'reguliere' basis belevingen/educatie tot top belevingen.
- De educatieve activiteiten sluiten aan bij de Educatieleerlijn nationale parken (nog in ontwikkeling).
- Begeleide educatieve activiteiten worden begeleid door deskundige, daartoe opgeleide medewerkers en gidsen van het nationaal park.
- De educatieve programma's en activiteiten en het begeleiden ervan voldoen aan de door de nationale parken opgestelde kwaliteitscriteria (zie volgende hoofdstuk).

Houd activiteiten die nog passen bij de richtlijnen in je aanbod. Educatieve activiteiten die niet passen bij de richtlijnen worden niet meer aangeboden.

STAP 5: Vul de educatiepiramide in

In deze strategie hebben de nationale parken een aanbod van educatieve activiteiten op 3 niveaus: Basis educatieve

activiteiten; Plus educatieve activiteiten en Top educatieve activiteiten. Elk park streeft naar het vullen van deze drie niveaus, waarbij de verwachting is dat er in de praktijk meer basis educatieve activiteiten zijn, dan top educatieve activiteiten (zie figuur rechts voor indicatie percentages).

Stap 5 is het vullen van de educatiepiramide met de huidige educatieve activiteiten van je park. Pas na het uitvoeren van bovenstaande inventarisatie en toetsing aan de richtlijnen (stap 4) wordt zichtbaar of er überhaupt nieuwe educatieve programma's of activiteiten moeten worden ontwikkeld.

Loop de volgende vragen langs:

- Welke educatieve activiteiten passen in welke fase van de piramide? Vul de piramide in.
- Zijn er 'witte vlekken' in de piramide? Met andere woorden: zijn er delen waarvoor nog geen educatieve activiteiten zijn? Is bijvoorbeeld het onderdeel topervaring gevuld?
- Bepaal wat er nodig is aan nieuwe educatieve activiteiten om de piramide compleet te maken. Zorg hierbij voor een goede afstemming en koppeling met vernieuwende belevingsconcepten en bestaand aanbod van belevingen en actuele maatschappelijke thema's.
- Zet een ontwikkeltraject op voor de komende jaren om te komen tot een compleet aanbod van vernieuwende educatieve programma's en activiteiten. Zorg voor voldoende budget voor dit traject. Stem af met andere nationale parken. Wellicht hebben zij educatieve concepten die ook van toepassing zijn in jouw nationaal park.

STAP 6: Regel goede samenwerking tussen de uitvoerende partijen

Uit de inventarisatie (stap 4) en het vullen van de educatiepiramide (stap 5) is inzichtelijk geworden wie wat uitvoert, waar en voor welke doelgroep. Er is een sterke behoefte vanuit de nationale parken om samenhang te brengen in het bestaande educatieve aanbod van alle partijen die betrokken zijn bij de uitvoering. Dit kan alleen als de partijen op een constructieve manier met elkaar samenwerken:

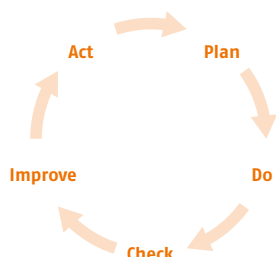
- De betrokken partijen committeren zich aan de identiteit en doelgroepenkeuze van het nationaal park.
- De betrokken partijen committeren zich aan de visie, ambitie en richtlijnen van de landelijke educatiestrategie 'Magische momenten'.
- De betrokken organisaties maken afspraken over wie doet wat en voor welke doelgroep.
- De betrokken partijen zijn ambassadeurs voor alle educatieve programma's en activiteiten in een nationaal park, niet alleen voor die van de eigen organisatie.
- De betrokken partijen erkennen en werken aan de gestelde kwaliteitscriteria (zie verder in dit document).
- De betrokken partijen committeren zich aan het monitoren van de uitvoering van de educatie en het evalueren van de klanttevredenheid bij de doelgroepen.
- De betrokken partijen wisselen onderling expertise en ervaringen uit (lerend netwerk) ten behoeve van het doorlopend verbeteren van het educatieve aanbod.
- De betrokken partijen voldoen samen aan de voorwaarden (stap 9 self-assessment) om de educatiestrategie voor het nationaal park te doen slagen.
- Het nationaal park levert, indien van toepassing, een vertegenwoordiging aan de nog op te richten Landelijk platform voor educatie.

STAP 7: Bewaak de hoge kwaliteit van de educatieve activiteiten en begeleiding

Bij educatieve activiteiten geldt dat van concept tot uitvoering mensen bezig zijn met ontwikkelen, vormgeven, testen en uitvoeren. Voor goede educatie geldt dat elke activiteit getest is met de doelgroep, en de beoogde begeleiders getraind. Het is van groot belang dat de inhoud én uitvoering van de educatieve activiteiten van een hoge kwaliteit zijn. In deze strategie is een aanzet gemaakt tot het bepalen van landelijke kwaliteitscriteria voor educatie (zie verder op in dit document). Deze criteria bevatten ook kwaliteitscriteria voor

de begeleiding van de educatieve activiteiten. Hiertoe is aanbevolen dat elk nationaal park registreert welke personen actief zijn bij educatie. Het nationaal park zorgt voor passende training, scholing en certificering van de begeleiders. Welke training passend is, hangt af van de te begeleiden educatieve activiteit en de doelgroep.

STAP 8: Zorg dat monitoring en evaluatie op orde zijn

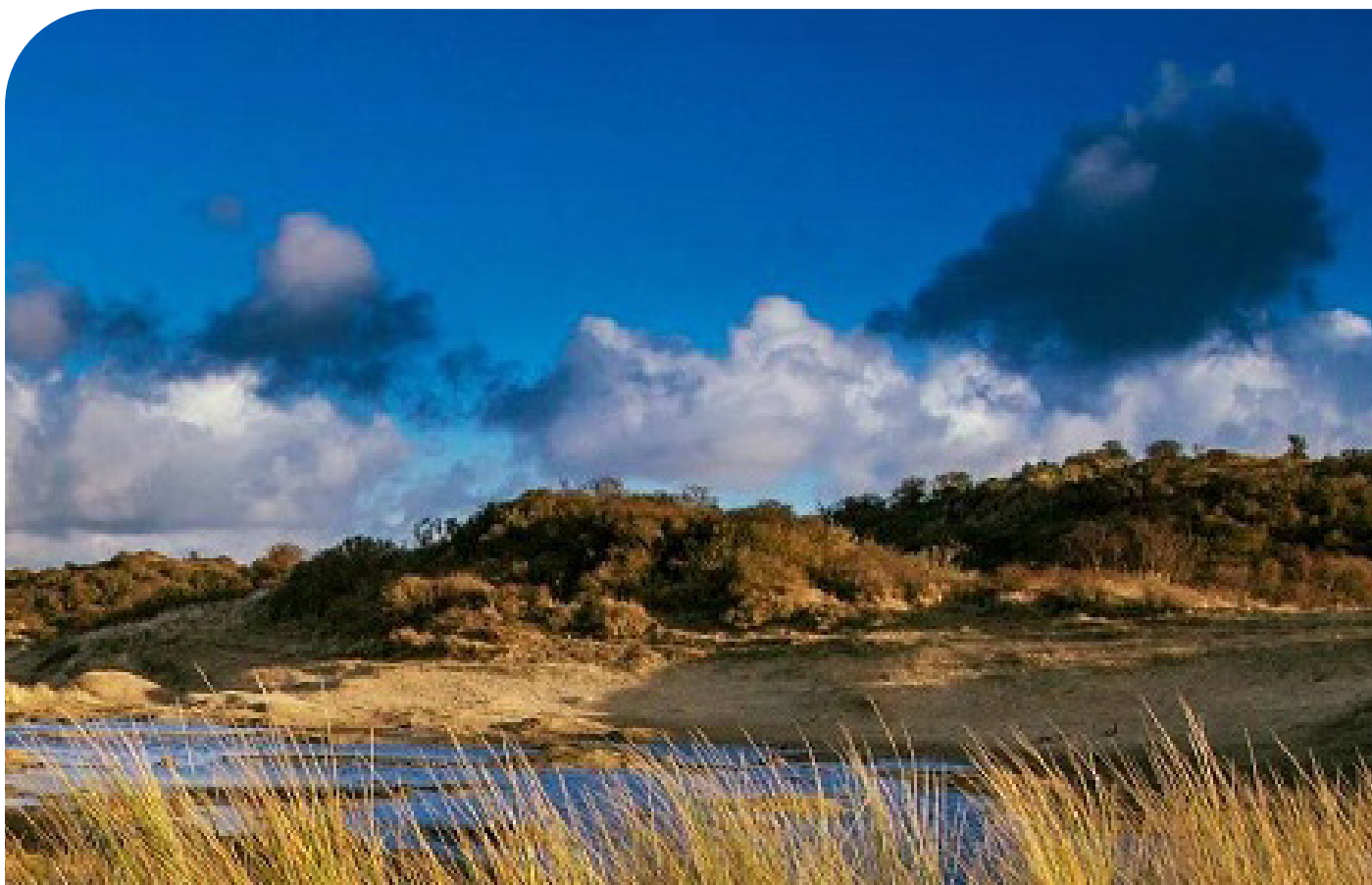
Het nationaal park monitort de kwaliteit van de educatieve activiteiten en de uitvoering daarvan op een periodieke basis. Dit om te meten of de gestelde doelen gehaald zijn. Daarnaast worden de ervaringen van de deelnemers aan de educatieve activiteiten geëvalueerd. Te denken valt het inzetten van mystery guests die deelnemen aan de educatieve activiteiten, korte interviews met de deelnemers na afloop, en het gebruik van online-enquêtes. Het wordt aanbevolen om een landelijk systeem voor monitoring en evaluatie op te zetten volgens de cyclus Act-Plan-Do-Check-Improve. Hier is een taak weggelegd voor de nog op te richten Landelijk Platform voor educatie opgezet kunnen worden.

STAP 9: Zorg voor een zorgvuldige self-assessment

Tenslotte - loop onderstaande checklist langs om te controleren of je het proces om te komen tot een educatiestrategie en -plan voor jouw nationaal park, volledig hebt gevolgd.

- De merkidentiteit van het nationaal park is bekend en leidend voor educatie.
- De merkidentiteit is vertaald naar de klantreis.
- De overkoepelend ambitie en doelen van de nationale parken zijn vertaald naar de eigen park.
- De focusdoelgroepen zijn benoemd.
- streekholders zijn betrokken op alle niveaus.
- De vier V's (verwonderen, verrijken, verbinden en vrij zijn) en het principe Hoofd, hart en handen zijn geïntegreerd in de aangeboden educatieve programma's en activiteiten.
- De educatiepiramide is ingevuld voor het eigen nationaal park.
- Er is een verbinding tussen het educatieve aanbod en bredere, maatschappelijke thema's waaronder klimaat, landbouw, het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de energietransitie.
- De educatieve activiteiten zijn vraaggericht en afgestemd op de doelgroep.
- De activiteiten zijn van een hoge kwaliteit op het gebied van inhoud en materialen.
- De begeleiding van de activiteiten is deskundig en afgestemd op de doelgroep.
- De betrokkenen bij de educatie per nationaal park vormen samen een lerend netwerk in een Landelijk platform voor educatie*.
- Er vindt monitoring van kwaliteit en evaluatie van klantervaringen plaats door structurele, regelmatige klanttevredenheidsmetingen volgens de cyclus van Act-Plan-Do-Check-Improve. Hiertoe zijn kwaliteitscriteria geformuleerd (zie de kwaliteitscriteria verder op in dit document).

**Er wordt een aparte advies geschreven voor het Nationale Parken Bureau voor het opzetten en beheren van dit platform.*

Hoogst mogelijke kwaliteit

In de nationale parken streven we naar educatie van de hoogst mogelijke kwaliteit. Dit betekent dat we educatieve activiteiten ontwikkelen en aanbieden die bewezen bijdragen aan de visie en het behalen van de doelen van deze strategie. Doelen die ons na aan het hart liggen. Wat verstaan we onder hoge kwaliteit als we het hebben over educatie in de nationale parken? En hoe weten we of we de hoge kwaliteit behalen?

Wat is kwaliteit?

Kwaliteit is een onderscheidend kenmerk, het geheel van eigenschappen van een object of product. Kwaliteitscriteria kunnen helpen bij het vaststellen van de kwaliteit van een product of dienst. In het geval van educatie in de nationale parken gaat het over de kwaliteit van de educatieve activiteiten en van de begeleiding daarvan.

Kwaliteitscriteria geven inzicht in of je de goede dingen doet, of je de dingen goed doet en op welke punten nog iets te verbeteren valt. Je kunt, samen met de partners in je eigen nationaal park, zelf criteria opstellen, maar je kunt ook gebruik maken van de aanzet tot landelijke kwaliteitscriteria die hier worden beschreven. Deze landelijke kwaliteitscriteria hebben betrekking op:

1. de ontwikkeling van nieuwe educatieve activiteiten.
2. de inhoud van de bestaande en nieuwe educatieve activiteiten.
3. de begeleiding van de bestaande en nieuwe educatieve activiteiten.
4. de materialen ter ondersteuning van de uitvoering van bestaande en nieuwe educatieve activiteiten.

Door de educatieve activiteiten doorlopend te monitoren en te evalueren, meten we in hoeverre ze voldoen aan de kwaliteitscriteria. Indien nodig worden de activiteiten aangepast en verbeterd. Het landelijke platform (zie eerder in dit document) heeft, onder andere, als taak het ontwikkelen van een systeem voor het evalueren en monitoren van de educatieve activiteiten om de ervaringen van de deelnemers te toetsen en vast te stellen of er wordt aangesloten bij de richtlijnen van deze strategie (zie pagina 14 van dit document).

Kwaliteitscriteria educatie

Hieronder is een aanzet gemaakt tot het opstellen van Landelijke kwaliteitscriteria voor vier onderdelen die betrekking hebben op educatie:

1. De ontwikkeling van nieuwe educatieve activiteiten

- De focusdoelgroepen van het nationaal park zijn leidend voor het bepalen van nieuwe educatieve activiteiten.
- De behoefte en vraag van de doelgroep zijn in beeld gebracht. De nieuwe activiteit is vervolgens hierop afgestemd. Dit houdt maatwerk per nationaal park in.
- Daar waar relevant worden streekhouders betrokken bij het ontwikkelen van nieuwe educatieve activiteiten.
- De nieuwe activiteit is getest met de doelgroep en indien nodig aangepast.
- De nieuwe educatieve activiteit past in een evenwichtige opbouw van de belevingspiramide van het nationaal park.
- De gidsen zijn getraind in het begeleiden van de nieuwe activiteit.

2. De inhoud van de educatieve activiteiten

- De educatieve activiteiten zijn afgestemd op de belevingswereld en interesses van de doelgroep.
- De merkidentiteit en het verhaal van het nationaal park zijn leidend voor de inhoud van de educatieve activiteiten.
- De educatieve activiteiten bieden ruimte aan één of meer van de vier V's: verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden.
- De educatieve activiteiten bevatten een of meer van de kerncomponenten hoofd (kennis), hart (ervaren en beleven) en handen (toepassen van de opgedane kennis/ervaring).
- De inhoud van de educatieve activiteiten is relevant en behandelt maatschappelijk thema's zoals klimaat, biodiversiteitsherstel en natuurinclusieve landbouw.
- De educatieve activiteiten voor basisscholen voldoen aan de kerndoelen en de Tussendoelen & Leerlijnen (TULE) voor het primair onderwijs, zoals opgesteld door de Stichting Leerplan Ontwikkeling.
- De educatieve activiteiten leveren een bijdrage aan het behalen van de 21st century skills.
- De educatieve activiteiten bieden altijd de mogelijkheid een volgende stap te zetten (doorwerking/leerecosysteem).

3. De begeleiding van de educatieve activiteiten

- De begeleiders zijn herkenbaar als gidsen of medewerkers van het nationaal park. Dit wordt afgestemd op de uitgangspunten van de communicatiestrategie (zie LEIDRAAD NATIONALE PARKEN, Handreiking bij de Standard voor de Gebiedsaanduiding Nationaal Park 2020, hoofdstuk 3).
- De begeleiders treden op namens het nationaal park en vertellen eensgezind 'het verhaal' van het nationaal park. Ook dit wordt afgestemd op de richtlijnen van de communicatiestrategie.
- De begeleiders zijn deskundig, dat wil zeggen dat ze voldoende natuurkennis⁹⁾ hebben. Ook kennen ze het gebied waar de activiteiten worden uitgevoerd en hebben ze affiniteit met de doelgroep.
- De begeleiders zijn getraind in het begeleiden van de verschillende educatieve activiteiten en in het omgaan met verschillende doelgroepen.
- De begeleiders zijn enthousiast, kundig en betrokken.
- De begeleiders zijn verplicht om aangeboden bijscholing te volgen om hun deskundigheid op peil te houden.

4. De materialen gebruikt ter ondersteuning van de uitvoering

- De materialen die worden gebruikt voor de educatieve activiteiten, zijn van een hoge kwaliteit en zien er verzorgd en professioneel uit.
- Eventuele opdrachtbladen zien er professioneel uit met een mooie opmaak, heldere instructies en voldoende beelden ter illustratie.

⁹⁾ Onder 'voldoende natuurkennis' wordt verstaan: boswachters, biologen, natuurgidsen en mensen met andere groene beroepen hebben in de regel ruim voldoende natuurkennis voor het begeleiden van educatieve activiteiten. Het volgen van de IVN-natuurgidsencursus geeft een goede basis voor het opbouwen van natuurkennis.

